

Önpusztítás és társadalompusztítás

Alkoholistának azok tekintendők, akik saját testi, lelki egészségüket, szociális beilleszkedésüket károsítják ivásmódjukkal, vagy éppen környezetüket veszélyeztetik — így szól egy hivatalos megfogalmazás. Az ilyen elvont szöveg azonban nem sok nyomot hagy a közgondolkodásban. A számoktól sem retten meg senki. Az Egészségügyi Világszervezet a világon 25 millióra teszi az alkoholbetegek számát, ebből hazánk körülbelül 150 ezer polgárát sújtja a betegség. Akik ugyanis benne vannak ebben a summában, aligha olvasnak az alkoholizmusról szóló tanulmányokat, akik meg nincsenek benne, egyénileg csak közvetve érdekeltek a méricskélésben.

Öszintén megmondom, magam is akkor kezdtem keresgélni a téma körül, amikor két igen megrázó esetnek lettem szemtanúja. Nyílt színen történt mind a kettő, nevezetesen a Szent István téren, amely még mindig igen vonzza a részvevőket, jóllehet nagyon megfogyatkozott már itt az italmelegítő száma. Egyik reggel harmincvalahány éves férfit terített le az ital. Úgy esett a szerencsétlen, hogy többé fel sem kelt. Az Imre utca sarkán fektették aztán el, letakarva egy darab nyilonnal. Esett az eső, kopogott szomorúan a fölön, siratott egy fiatal embert, aki lehetett dolgos vagy munkakerülő, két gyermek apja vagy agglegény, de mindenképpen a legostobábbban halt meg. Másodjára nem volt ilyen szomorú következménye az esetnek, de csak a vak szerencsén múlt. Egy keszeg férfi imbolygott át a téren, eseti-kelti, jóllehet lefektették a víztoronyfüves tövébe, de nem nyughatott, elindult, s úgy esett halántékkal a téglára, hogy az szinte kettépedt. Mentő vitte el, s talán meg is maradt.

E két eset után visszakerestem egy hivatalos előterjesztést, amely a városi tanács végrehajtó bizottságának készült, és ezt a címet viseli: Az alkoholizmus elleni küzdelem helyzete Szegeden.

Ez az írás is azt mondja és mutatja, hogy vesztettül iszunk. Magyarországon az alkoholfogyasztás húsz esztendő alatt megduplázódott, az alkoholos elmebetegségek hat és félszeresre növekedtek, Szegeden pedig tizenháromszorosra! A detoxikáló állomásra egy évben beállított ezer részegből 860 kimerítette az alkoholista fogalmát, s igen nagy közöltük a fiatalabb korosztályuk aránya. Itt Szegeden több mint 2 és fél ezerre becsülik az alkoholisták számát!

Önpusztítás... — nyugodtan nevezhetjük így, hiszen nemcsak a Szent István téri két eset tragikuma súgja ezt. És társadalompusztítás is — hiszen kártételei alól nem mentesül a család és a társadalom sem. Ha egyszer minden kártételt össze tudnánk adni, azokat is, amelyek rejtve maradnak és semmiféle mutatóval ki sem fejezhetők, borzasztó lista állna össze. Családok mennek tönkre, gyermekek kapnak életre szóló lelki sérüléseket, csöbken az italozók teljesítménye, gyakran terel az ital embereket az öngyilkosság felé, mennyi bal esetet okoz a másnaposság a gyárban vagy a közutakon, hány ember személyisége ki sem bontakozik, hány ígéretes életpálya törrik ketté! Pénzben is kimutatható az a kár, amelyet az italozás a kiesett munkanapokkal és termelési értékkel, a gyógykezeléssel, a baleseti veszteségekkel okoz. És ez az összeg már évek óta nagyobb, mint az alkoholforgalomból eredő állami haszon! Vehetjük a bűnözést is: a bűncselekményeknek több mint egynegyede egyenes összefüggés-

ben van az itallal, az italozó életmóddal. A fiataloknál bűncselekményének pedig több mint fele kezdődik a pohárral! Az öngyilkossági kísérletet elkövetettek egy csoportjánál az ok, a házasítás alkoholizálása volt 70 százalékos arányban, és egy másik adat szerint a kísérletezők 30 százaléka volt rendszeres alkoholfogyasztó, 40 százalékuk pedig cselekedete előtt fogyasztott jelentős mennyiségű italt.

Szegeden egy év alatt körülbelül ezer embert szállítanak be a detoxikáló állomásra „elsősegélyre”. Szinte tervet csinálhatnánk az ott dolgozó orvosok és asszisztensek, oly szabályszerű már a „forgalom”. Általában minden hónap 4-én, 12-én, 21-én és 26-án, illetve e napok körül kulminál, szoros összefüggésben a különböző kategóriák előleges és fizetési napjaival. S az is tanulságos, milyen kategóriák kerülnek ki a páciensek. A beállítottak legnagyobb hányadának nincs munkahelye — ez 12,5 százalék, majd a nyugdíjasok következnek 8,2 százalékkal. Közel 7-7 százalék volt a detoxikáló betegforgalmából a térsztagok és a rokkantnyugdíjasok „képviselője”. A továbbiakban vállalatok szerint „osztályoz” a statisztika. S mit gondolnak, ki vezet? A 10. Volán! Ez főként azért meglepetés a gyalogjáró ész számára, mert különös felelősséggel járó szakmákat gondolunk a cég mögött. Utána mindjárt a DELÉP-et írták legtöbbször az adatlapra. Persze „adott” pácienset még a kórház is, meg az orvosgyetem is, nem kell itt a firmát röstelleni. Legföljebb azon kell elgondolkozni, hogy a munkahelyeken általában igen „megértők” az italozással szemben, s legszívesebben a dolgozó magánügyeként kezelik a krónikus eseteket is.

Mi mással lehetne magyarázni, hogy mindössze két vállalat és egy ipari szövetkezet kezdeményezett gyógykezelést, de a rendőrség, vagy a környezet, vagy a gyámhatóság kezdeményezését is igyekeztek a munkadók viszájára fordítani, amikor jellemzést és véleményt kértek tőlük egy-egy dolgozójuk kötelező kezelésiével kapcsolatban? És ugyanilyen tartózkodás, illetve cinkosság kísérli a környezettanulmányok során megkérdőjelezte a szomszédok, ismerősök nyilatkozatait is. Pedig hiú ábránd azt gondolni, hogy a betegségtől szabadulni nem tudó alkoholisták majd rábeszélésre vagy saját megfontolásból tömegelnek az elvonókurára. Töredéket képvisel csak az önkéntes belátás és elhatározás — évente 10-14 eset között ingadozik Szegeden. S a gyógyulás is eléggé bizonytalan. A nagyfai intézetben kezeltéknek 17 százalékánál volt teljes a siker, további 40 százalékánál mértékletes fogyasztást tudtak elérni — 44 százalék azonban visszatért a régi életvitelhez. Az önkéntesen jelentkezők gyógyulási aránya 20 százalék, a spontán gyógyulást 10 százalékra becsülik az egészségügyi szakemberek. Mindez tehát együttesen azt jelenti, hogy nagyon makacs kórral állunk szemben, szinte olyan, ami akár népbetegség szintjén kezelhető. Nem lehet véletlen, hogy az egészségügyi miniszter így fakadt ki egyszer: „... nem tűrhetjük tovább, hogy az életszínvonal-emelkedés, a szocializmus teremtette új lehetőségek között... mintegy fejlődésünk melléktermékeként a legértékesebb alkotókorban levő dolgozókat veszélyeztessen tömegmértékben az alkoholizmus!”

Lehet, hogy sokan már belefáradnak annak unos-untalan hangoztatásába, hogy „társadalmi felelősség”... Ha valahol helyen-

való ezt emlegetni — az alkoholizmus terjedésének és kárainak láttán feltétlenül. Hiszen ez a betegség a társadalom minden csoportját győtri. Felvilágosítás, tudatformálás, egészségre nevelés — ezek a folyamatok önmagukban nem látszanak elég eredményesnek, különben miért terjedne az italozás? Adminisztratív intézkedések — mint a záróra-korlátozás, a szeszforgalmazás lehetőségeinek szűkítése — ismét csak része lehet a segítségnek.

Itt igenis a társadalomra marad legtöbb. A munkahelyi közösségekre, a családokra, a baráti körökre, a szülői példaadására, a vendéglátás dolgozóinak felelősségére! Meg a munkahelyi ellenőrzésre! Hiszen míg e pár sort kopogtattam, kimentem nyújtózkodni a teraszra, ahonnan egy lapos tetőre látok. Elnéztem a tető újraszigetelésével dolgozó embereket. Egy emelőszekettel hordták föl az anyagot, s két emelés között mindig elővett a tetőn egy ember a virágoknak kiképzett betonvályúból egy sörsüveget. Emelt — meghúzta, emelt — meghúzta. Géppel, teherrel, magasan dolgoznak. Innen még nem esett le senki — nem is fogta le senki az üveget emelő kart. Nem gondolom, hogy alkoholista lenne, de rék és dolgos ember benyomását keltette. De hogy ilyen helyen nem lehet szabadsága a sörozésnek, annyi bizonyos.

Tudok arról is, hogy napközben be-beülnék a szomszédos kocsmába, a szomszédos építkezésről. Jól esett látni, hogy a pincér megtagadta a kiszolgálásukat, Malteros vagy olajos nadrágban könnyen felismerik a műszak aktuális jezeit — panaszkolta a megsértett öntudat. Vajon a hivatalnoktól is megkérdézik majd, hogy szabadnapos vagy munkabéért támasztja a kocsmaszált? Igen, a hivatalnoknak és intézményeknek is érdemes volna olykor ismerősök után keresgélni munkaidőben ilyen helyeken. Mert ez nem is csak az italozás, hanem egyáltalán az általános munkaerőcsökkenés ügye is.

Fölpanaszolok még egy jelenséget. Sok az autó és a motorkepkár, sűrű a forgalom, nagy a balesetveszély. Törvény tiltja, hogy aki járművet vezet, akár a legcsekélyebb mennyiségű alkoholt is fogyasztson. Mégis hány-szor hallom az ilyen biztatást: „Kocsival vagy no, de mi az az egy üveg sör!” Néha semmi, néha minden. De ennél felelőtlenebb, ostobább és könnyelműbb biztatást alig lehet találni a mindennapos esetek sorában!

Azt a kis sört, bort is sajnálják a dolgozó embertől? — kérdezi erre Demagóg kartárs. Szó sincs róla. Csak meg kellene már tanulnunk tisztességes jómódunkban ennek a kultúráját is. Mert ami emberi és anyagi érték elpusztul az ital miatt, értelmetlenül és ostobán, azt sem számokkal, sem sorsokkal együttesen kifejezni nem lehet.

SZ. S. I.

Megkérdeztük...

Munkára, tisztességre

Sok embert kérdezhetne itt, kevés vállalná, hogy cigány. Én viszont azt mondom, éreztem magamat mindig olyan magyar embernek, mint akárci, függetlenül attól, hogy cigánynak születtem. Az már a leszámoltaim gondja legyen, hogy ők minek mondják magukat.

Még senki nem mondta, hogy rosszul hord az emlékezetem, de ha azt kellene összeszámolnom, hány helyen dolgoztam, és hányat hagytam ott mostanában, nem biztos, hogy mind eszembe jutna. Hát ha még az egy-két hónapos próbaidőket is elő kellene szednem! Belekóstoltam valami-be, nem tetszett, mentem tovább. A Pista Zsigáné boltjában bögztem Vásárhelyen, amíg nem államosították. Pestre mentem az építőiparba, nem vált be. Visszaállítottuk, mentem az aszfaltút-építőkhöz, az se sikerült. A TE-FU-nál öt évig dolgoztam, az már nagyon nagy idő. Kopáncson muzsikáltam három évig, bejöttem az építő szövetkezetbe, a TE-FU-nál udvarosként kezdtem, és a ruhatár érekként folytattam. A tömegcikknél egy évig voltam raktáros, aztán jöttem ide. Itt dolgozik a lányom is, a kapuzásban segédmunkás.

Kilenc éve most, hogy ennek a szövetkezetnek a kapuját először átléptem. A nővérem fia hívott, jöjtek csak, nem bánom meg. Mondom a portán, munkát keresek, főlküldte az emeletre. Belenéznek a munkakönyvembe, látják, hogy önkényes, azt mondták, menjek a közvetítőbe. Ott is megmondtam, hová akarok menni, semmi ellenvetés nem volt. Kiadták a cédulát. A raktárba kértem magam, nyolcötvenes órabérral föl is vettem. Kérdezi a főnök, dolgoztam már a vasiparban? Bemutatkozom, a Takács Sándor a főnök, látszik rajta, nagyon emberséges. A Balek Endre is nagyon rendes volt, a Kónya Lajos máig is munkatársam, és jó barátom is lett azóta.

A raktárban az anyagismeret az első. Nem kényszerítették rá, hogy megtanuljam mindegyiknek a vastagságát, minőségét, de amit a vasról tudni lehet, ráragadt. Lemez, gömbanyag, szögvas, zártszelvény, a főnök könnyeli, megmondja, miből mennyi kell, viszem a mázsára, lemérem és kiadom. Aki kéri, mindig segít a mérésnél. Négy év óta biztosan nincsen két ember, aki előbb jön be, mint én. Télen ötkor már itt vagyok, pedig csak hatkor kezdődik a meló. Begyűjtöm a kályhát, meleg legyet, mire kezdünk. Úgy jövök mindig, mintha hazafelé jönnék. Hazulról haza.

Senki nem mondta még nekem, hogy te cigány. Emberekkel vitám, veszekedésem még nem volt. Vége a munkának, ha van pénzem, első utam a kocsmába. Ugorjunk be, igyunk meg egy kupával! — mindig mondja valaki. Ha kicsi a pénzem, egy korsóval, ha

több, lecsúszik akkor hárommal is. Ha nincs pénzem, hamarabb érek haza főzni. A feleségem is dolgozik, jön haza, takarít, én meg főzök. Tegnapra be volt ígérve a bablevés füstölt csülökkel, máma biztosan megfőzöm. Mákos tészta lesz a második fogás, mert azt is nagyon szeretem, de azt már nem én főzöm, mert a tészta nem férfinak való.

Háromezer-egyszáz a fizetés, kettő-kilenc a tiszta, kétezer biztosan hazakerül belőle. Az se megy mind a kocsmba, ami ki marad, havi négyszáz a káesté, az el nem maradhat. Év végén aztán viszem a takaréka. Feleségem a konzervgyárban dolgozik, háromszázat tesz félre minden hónapban. Várjuk az új lakást, azt ígérték, jövőre szanalják a mostani, adnak helyette másikat. Nem régen hozták rendbe ezt, de a szuterén akkor is szuterén maradt, és kicsi, egy szoba, egy konyha. Két gyermekem már nem él velünk, de a harmadik még igen. Ha kikecmergünk az alagsorból, háromszobás az igazi. Jussom mindenkinek egy. Most törlesztjük az új bútort, egyik szobára elég lesz, a többit majd apránként tele rakjuk.

A fiam, sajnos, még mindig Aszódon van. Letelt már az ideje, de amíg az iskolát el nem végzi, ott marad.

Nézheti maga elől is, hátulról is, csak kétféle cigány van: jó és rossz. Azt nem tudnám megmondani, melyikből van több, nem ismerem én mindenkit. Akit ismer az ember, abba se lát bele mindig, hogyan mondhatnék én véleményt rólok. Elmondom nagyon szívesen, mi kell ahhoz, hogy valakiből ember legyen, mert én eleget lődörögtem, kitapasztaltam az életet. Pénz kell először, mert pénz nélkül megélni nem lehet se tisztességesen, se hitvánnyal. A pénzért dolgozni kell, de nem az a fontos, hanem a főnökség. Ne azt nézze, hogy cigány, vagy nem cigány, hanem azt, hogy melós. Ha van akarat benne, mutassák meg neki, hogyan kell csinálni, ne azzal kezdjék: hát te még ezt se tudod? Ne mondja, tudom én, hogy nem a pénzzel kell kezdeni, mert aki megkapja, könnyen viszi a kocsmába, azért mondom az emberséges főnökséget, meg a többi embert, akivel együtt dolgozik. Csak arról beszélnek, aki meg akar maradni, aki dolgozni akar. A legeslegelső tehát, hogy akarat legyen a munkára, meg a tisztességre. Nekivaló, rendes munkát minden ember kaphat, ha cigány, ha nem cigány, csak az a kérdés, dolgozni akar, vagy csak a pénzért ácsingózik.

Jól belekérdezett a közepébe. A lókupec is a pénzért szalad, mégse győtri agyon magát a munkával, meg aki kézből árulja a farmert a piacon, az se. Csak hogy én ezekről nem mondom magának semmit. Egy szót se. Addig csinálják, amíg megtalálják benne a számításukat. Amíg lehet. Amíg hagyják. Azt éntőlem senki meg ne kérdezze, hogy ide figyelj, te cigány, mit csinálunk a többi cigánnyal, mert ha én olyant mondok, ami nekik sérelmes, engem szépen agyoncsapkodnak. Ha rájuk kíváncsi valaki, menjen oda, kérdezze meg őket. Egy biztos, én itt maradok nyugdíjig.

Megint gyanakszik, mit kezdek én majd a nyugdíjammal, meg a töméntelen sok időmmel? A három gyerek után lesz annyi unokám, unatkozni nem lesz időm. Persze, csak akkor, ha megérem. A mostani fiatalok se nagyon hallgatnak az idősebbre, nem tőlem kérdezik meg az unokák, mit csináljanak. Elnézem majd őket, leszem, figyelem, kinek, mihez lesz hajlama, amíg kicsi, ahhoz kell neki a segítség. Később már nem lehet, de amíg kicsi, addig hajlik. Csak egyet mondhatok én nekik, tanuljanak, amennyit csak tudnak. Ahol én jártam végig az életemet, oda pedig be se tegyék a lábukat. Ezt az utolsót kivéve. (Elmondta Pikali Mihály, a vas-és fémipari szövetkezetben.)

HORVÁTH DEZSŐ

Benke László

Iratlan

Mindig a versre gondolok, a megírandó egyetlenre, mely nincs sehoh, mégis érzem — vérem áramában lapul és lüktet valahol. Öldöklő dalát e néma versnek csak én hallhatom, s a képeket, miket a végtelen lét elem vetít, csak én láthatom. Testemből az erőt ő fogyasztja el s az édes álom miafja kő-nehébe. Miatta ülök a bágdyt délutánba hallgatni homlokom pattogó zománcát, időlakatoknak kattánásait. Ó megy el a kulcsok zörgésével, és őt sejtítem úri messzeség kísértő fényében izzani, mintha csontvázamat, ki annyi halálnak és annyi jüllusnak (kerpárja itt, ahányan élünk ölünk és szorongunk e rogyant földgolyón. Lövöldözhet a fájdalom, én nem jajdulhatok. Kívánom inkább a csortvázamat, az egyetlen, a megíratlant, kibe magamat végleg beleítem.